

ELENA CAMELIA ZĂBAVĂ

Un spațiu la intersecția imperiilor

Cartea *În lumea ex-iugoslavă. Literatura ca studiu cultural*, de Carmen Dărăbuș este unul dintre puținele demersuri hermeneutice consistente din România privind literatura fostei Iugoslavii și un rezultat al cercetării directe în perioada în care autoarea a predat la Universitatea din Novi Sad.

Cartea se structurează în șase capitole: *Baroc postmodern în opera lui Milorad Pavič, Obsesia autenticității. Societate și rol social, Romanul și tribulațiile istoriei. Distopii în Balcani, Acasă și departe, Poezia destinului, Tradiții*, cu o prefață tradusă și în limbile franceză, engleză, italiană și sârbă. Așa cum se afirmă în această prefață, „Spațiul ex-iugoslav este unul eteroclit, în care identități europene și orientale intră în contact, alcătuiind, în timp, cu toată opoziția, un fel de aculturație în zonele în care cele două Imperii, Otoman și Habsburgic, și-au exercitat o îndelungă dominație; alogenia etnică a unui imperiu creează, inerent, contaminări de durată, care pot fi bine identificate în structuri de *forma mentis*, mai ales prin perspectiva distanței”, astfel că aluviuni europene și orientale, mediteraneene și central-europene sunt decelabile în arta fostelor state iugoslave. Cartea de față are în vedere autori aparținând secolului XX și începutului de secol XXI. Miloš Crnjanski și Danilo Kiš, autori integrați multiculturalismului voivodinean, sintetizează experiențe de la confluența spațiului balcanic cu Imperiul Habsburgic, primul dintre ei exploatând, atât în poezie cât și în proză, onirismul suprarrealist și o formă de neoromantism în mărturisita dorință de a înnoi limbajul artistic prin universuri compensative sublimate din experiența imediată ori din nostalgia depărtărilor (sumatrismul). Meša Selimović (Bosnia) și Miroslav Krleža (Croatia) personalizează experiențele europene privitoare la romanul condiției umane – absurdul, revolta, dezgustul existențial; Ivo Andrić (Serbia) și Luan Starova (Macedonia) aduc istoria în literatură, o istorie ca produs al îndelungii dominații otomane în Balcani; Miroslav Krleža dezvăluie, în plus, lumea de contact a culturii croate cu Imperiul Habsburgic, dar și cu eterogenitatea din Istria și Dalmația, la care face referiri și Ivo Andrić. Tendințele de modernizare la început de secol XX apar și în Slovenia, printr-o literatură care se întoarce dinspre notația realistă spre o formă de liricizare a unei proze înclinată spre problematizare (Ivan Cankar). Proza din Muntenegru (Ognjen Spahić) la început de secol XXI sintetizează formele de alegorie a dictaturii – specifice atât literaturii balcanice, cât și celei central-europene, care au cunoscut în mod direct regimuri totalitare - și notații directe, tributare stilului jurnalistic; autocrația

bizantină pe care s-a alăturat autoritarismul comunist au produs un tip de mentalitate care se perpetuează și la început de secol XXI, continuând istoria de la început de secol XX. Un alt element comun, în afara notei eteroclite în ceea ce privește mentalitățile și culturile este relația cu istoria, alegorizarea dictaturii, trăită în diverse variante, de la cea exercitată de reprezentanții sultanului otoman în Balcani la cea comunistă, dar și de extremă dreaptă. Modernizarea poeziei sârbești prin Miloš Crnjanski, poezia macedoneană modernă (Slavko Janevski, Iovan Koteski, Radovan Pavlovski, Ante Popovski, Mihail Rengiov). Intens tradus în limba română la sfârșit de secol XX și început de secol XXI este Milorad Pavić (Serbia), comparatist de formație, specialist al barocului, fapt care se reflectă în scrierile sale. Europeanul, orientalul și intermediarul lor, levantinul, au trăit într-o comuniune cu acceptări și respingeri, transpuse, firesc, și în literatură.